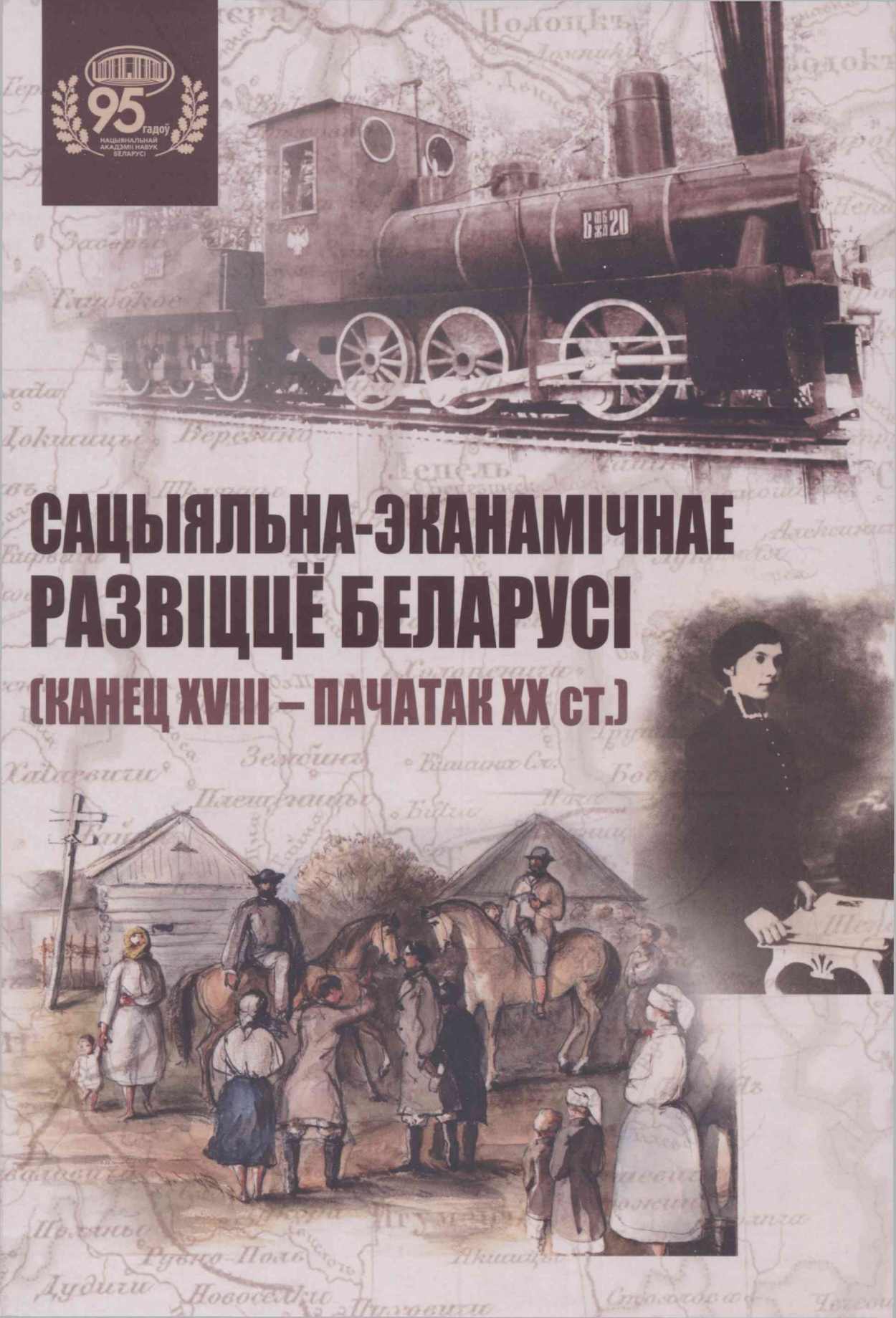

САЦЫЯЛЬНА-ЭКАНАМІЧНАЕ РАЗВІЦЦЁ БЕЛАРУСІ (КАНЕЦ ХVІІІ – ПАЧАТАК ХХ СТ.)

НАЦЫЯНАЛЬНАЯ АКАДЭМІЯ НАВУК БЕЛАРУСІ
Інстытут гісторыі

САЦЫЯЛЬНА-ЭКАНАМІЧНАЕ РАЗВІЦЦЁ БЕЛАРУСІ (канец XVIII – пачатак XX ст.)

2-е выданне

Мінск
«Беларуская навука»
2023

УДК 94(476)“17/19”

ББК 63.3(4Бел)5

С22

Аўтары:

В. В. Яноўская, Г. В. Аляксашына, Н. В. Анофранка, К. А. Бруханчык,
А. В. Бурачонок, Т. У. Вароніч, К. Д. Ганчарэнка, Т. В. Даўгач, В. П. Дзмітрыева,
А. У. Ерашэвіч, А. Г. Каханоўскі, В. А. Кахновіч, В. В. Кірыленка, А. Э. Лютая,
А. М. Люты, В. С. Макарэвіч, Н. Я. Новік, А. Ф. Рацько, І. В. Соркіна, У. А. Сосна,
А. У. Унучак, А. М. Філатава, К. С. Церашкова, З. В. Шыбека

Рэдакцыйная калегія:

В. В. Даніловіч (галоўны рэдактар), В. В. Яноўская,
А. Г. Каханоўскі, А. М. Філатава, А. У. Унучак

Рэцэнзенты:

доктар гістарычных навук, дацэнт Н. І. Палятаева,
доктар гістарычных навук, прафесар В. В. Тугай

Праца выканана ў рамках Дзяржаўнай праграмы навуковых даследаванняў на 2011–2015 гг. «Гісторыя, культура, грамадства, дзяржава» (навуковы кіраўнік – доктар гістарычных навук, прафесар, член-карэспандэнт НАН Беларусі А. А. Каваленя), падпраграма № 1 «Гісторыя, духоўная і матэрыяльная культура беларускага народа» (навуковы кіраўнік – кандыдат гістарычных навук, дацэнт В. В. Даніловіч, заданне 1.2.01 «Сацыяльна-эканамічнае, палітычнае, канфесійнае развіццё Беларусі. Канец XVIII – пачатак XX ст.» (навуковы кіраўнік – кандыдат гістарычных навук, дацэнт В. В. Яноўская)

Падрыхтавана да друку ў рамках Дзяржаўнай праграмы навуковых даследаванняў на 2016–2020 гг. «Эканоміка і гуманітарнае развіццё беларускага грамадства» (навуковы кіраўнік – доктар гістарычных навук, прафесар, член-карэспандэнт НАН Беларусі А. А. Каваленя), падпраграма № 1 «Гісторыя і культура» (навуковы кіраўнік – кандыдат гістарычных навук, дацэнт В. В. Даніловіч), заданне 1.1.02 «Сацыяльна-эканамічныя працэсы на тэрыторыі Беларусі ў IX – пачатку XX ст.: крыніцазнаўства, гістарыяграфія, антрапалогія і іншыя спецыяльныя даследаванні» (навуковы кіраўнік – доктар гістарычных навук, прафесар В. Ф. Голубеў); заданне 1.1.03 «Беларусь у гістарычным працэсе: сацыяльна-эканамічныя трансфармацыі і грамадска-культурныя змены (канец XVIII – пачатак XXI ст.)» (навуковы кіраўнік – кандыдат гістарычных навук, дацэнт М. У. Смяховіч)

ISBN 978-985-08-2966-5

© ДНУ «Інстытут гісторыі
НАН Беларусі», 2020

© Афармленне. РУП «Выдавецкі дом
«Беларуская навука», 2020

ЗМЕСТ

УВОДЗІНЫ (Каханоўскі А. Г., Яноўская В. В.)	3
Глава 1. ГІСТАРЫЯГРАФІЯ І КРЫНІЦЫ (Анофранка Н. В., Бурачонак А. В., Бруханчык К. А., Даўгач Т. В., Каханоўскі А. Г., Кахновіч В. А., Кірыленка В. В., Лютая А. Э., Люты А. М., Макарэвіч В. С., Новік Н. Я., Рацько А. Ф., Сосна У. А., Унучак А. У., Філатова А. М., Церашкова К. С., Яноўская В. В.)	8
1.1. Гістарыяграфія	9
1.2. Крыніцы	54
Глава 2. СЕЛЬСКАЯ ГАСПАДАРКА І ЗЯМЕЛЬНЫЯ АДНОСІНЫ Ў КАНЦЫ XVIII – ПЕРШАЙ ПАЛОВЕ XIX ст.	63
2.1. Расійская аграрная палітыка ў 70–90-я гады XVIII ст. (Кірыленка В. В.)	64
2.2. Аграрныя пераўтварэнні першай паловы XIX ст. у беларуска-літоўскіх губернях (Сосна У. А.)	93
2.3. Стан сельскай гаспадаркі ў канцы XVIII – першай палове XIX ст. (Люты А. М., Лютая А. Э.)	117
Глава 3. АДМЕНА ПРЫГОНУ І ЭВАЛЮЦЫЯ СЕЛЬСКОЙ ГАСПАДАРКІ	129
3.1. Перадумовы адмены прыгону (Рацько А. Ф.)	130
3.2. Падрыхтоўка аграрнай рэформы (Рацько А. Ф.)	140
3.3. Аграрная рэформа 1861 г. і спецыфіка яе рэалізацыі ў беларуска-літоўскіх губернях (Даўгач Т. В., Рацько А. Ф.)	161
3.4. Стан сельскай гаспадаркі ў парэформенны час (Кахновіч В. А.)	185
3.5. Сталыпінская рэформа (Унучак А. У.)	199
Глава 4. РАЗВІЦЦЁ ПРАМЫСЛОВАСЦІ	211
4.1. Развіццё прамысловасці ў беларуска-літоўскіх губернях у канцы XVIII – першай палове XIX ст. (Лютая А. Э., Люты А. М.)	212
4.2. Развіццё прамысловасці ў 1861–1914 гг. (Лютая А. Э., Люты А. М.)	225
4.3. Прадпрымальніцтва. Удзел замежных прадпрымальнікаў і фінансістаў у развіцці прамысловасці і транспарту (Бурачонак А. В.)	252
Глава 5. УРБАНІЗАЦЫЙНЫЯ ПРАЦЭСЫ. ЧАЛАВЕК У ГАРАДСКІМ АСЯРОДДЗІ	277
5.1. Тыпалогія населеных пунктаў (Соркіна І. В., Шыбека З. В.)	278
5.2. Гарадское насельніцтва ў канцы XVIII – пачатку XX ст. (Люты А. М., Філатова А. М., Дзмітрыева В. П., Аляксашына Г. В.)	303
5.3. Праблемы забеспячэння функцыянавання гарадоў (Церашкова К. С., Анофранка Н. В., Вароніч Т. У., Ерашэвіч А. У.)	329

Глава 6. ФАРМІРАВАННЕ КАМУНІКАЦЫЙНАЙ І ІНФАРМАЦЫЙНАЙ ПРА- СТОРЫ (Новік Н. Я.)	373
6.1. Трэнспарт і шляхі зносін.....	374
6.2. Фарміраванне сістэмы сродкаў сувязі	441
6.3. Развіццё масавых каналаў інфармавання.....	460
Глава 7. ФАРМІРАВАННЕ І РАЗВІЦЦЁ ФІНАНСАВА-КРЭДЫТНАЙ СІСТЭ- МЫ Ё КАНЦЫ ХVІІІ – ПАЧАТКУ ХХ ст. ГАНДАЛЬ	493
7.1. Крэдытна-банкаўская сістэма (Філатава А. М., Бруханчык К. А.)	494
7.2. Развіццё гандлю (Лютая А. Э., Люты А. М., Анофранка Н. В.)	528
Глава 8. САЦЫЯЛЬНАЯ ТРАНСФАРМАЦЫЯ БЕЛАРУСКАГА ГРАМАДСТВА	557
8.1. Эвалюцыя саслоўна-карпаратыўнай арганізацыі грамадства. Дынаміка коль- касці і складу насельніцтва (Каханоўскі А. Г., Бурачонак А. В., Макарэвіч В. С.)	558
8.2. Сацыяльна-прафесійная структура насельніцтва Беларусі. Фарміраванне рын- ку працы (Каханоўскі А. Г., Бурачонак А. В.)	595
8.3. Сацыяльная мабільнасць насельніцтва (Каханоўскі А. Г., Макарэвіч В. С.)	606
8.4. Тэрытарыяльная мабільнасць. Эміграцыя насельніцтва з тэрыторыі Беларусі (Каханоўскі А. Г., Макарэвіч В. С.)	623
ЗАКЛЮЧЭННЕ (Каханоўскі А. Г., Яноўская В. В.)	644
СПІС ВЫКАРЫСТАНЫХ КРЫНІЦ (Даўгач Т. В.)	657
ІМЯННЫ ПАКАЗАЛЬНІК (Ганчарэнка К. Д.)	669

Сацыяльна-эканамічнае развіццё Беларусі (канец XVIII – пачатак XX ст.) / В. В. Яноўская [і інш.] ; рэдкал.: В. В. Даніловіч (гал. рэд.) [і інш.] ; Нац. акад. навук Беларусі, Ін-т гісторыі. – 2-е выд. – Мінск : Беларуская навука, 2023. – 684 с. : іл.

ISBN 978-985-08-2966-5.

У манаграфіі раскрываюцца асноўныя тэндэнцыі сацыяльна-эканамічнага развіцця Беларусі ў канцы XVIII – пачатку XX ст.: аграрная палітыка і эвалюцыйныя працэсы ў галіне сельскай гаспадаркі, развіццё прамысловасці і гарадоў, сацыяльная трансфармацыя беларускага грамадства, фарміраванне камунікацыйнай і інфармацыйнай прасторы, фарміраванне і развіццё фінансава-крэдытнай сістэмы, гандаль, прадпрыемальніцтва і ўдзел замежных прадпрыемальнікаў і фінансістаў у развіцці прамысловасці і транспарту.

Прызначаецца для ўсіх, хто цікавіцца гісторыяй Беларусі канца XVIII – пачатку XX ст.

УДК 94(476)"17/19"
ББК 63.3(4Бел)5

Навуковае выданне

Яноўская Валянціна Васілеўна,
Каханоўскі Аляксандр Генадзевіч,
Новік Наталля Яўгенаўна і інш.

САЦЫЯЛЬНА-ЭКАНАМІЧНАЕ РАЗВІЦЦЁ БЕЛАРУСІ (КАНЕЦ XVIII – ПАЧАТАК XX ст.)

Рэдактар *М. І. Рэменіца*
Мастацкі рэдактар *У. У. Дамнянкоў*
Тэхнічны рэдактар *М. В. Савіцкая*
Камп'ютарная вёрстка *І. У. Счаснюк*

Падысана да друку 09.01.2023. Фармат 70×100 1/16. Папера афсетная. Друк афсетны.
Ум. друк. арк. 55,58. Ул.-выд. арк. 48,8. Тыраж 200 экз. Заказ 16.

Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства «Выдавецкі дом «Беларуская навука».
Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі выдаўца, вытворцы, распаўсюджвальніка
друкаваных выданняў № 1/18 ад 02.08.2013. Вул. Ф. Скарыны, 40, 220084, г. Мінск.

Адкрытае акцыянернае таварыства «Трансэкс».
Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі выдаўца, вытворцы, распаўсюджвальніка
друкаваных выданняў № 2/37 от 29.01.2014. Вул. Чапаева, 5, 220034, г. Мінск.

ISBN 978-985-08-2966-5

9 789850 829665